

باسمه تعالی

جنگ اوکراین، مسائل موجود و راهکارهایی برای کاهش آثار سوء جنگ

الف - واقعیتی که وزارت امور خارجه با آن مواجه است (رویکرد ایران نسبت به جنگ)

1. تغییر لحن مسئولان نظامی و تایید تلویحی ارائه بهیاد به روسیه.
- نامه ستاد کل نیروهای مسلح مبنی بر اینکه از اظهارنظر درباره اینکه ایران بهیاد تهاجمی به روسیه نداده است، خودداری شود.
- اظهارات رئیس ستاد کل نیروهای مسلح: جوسازی امروز در حوزه استفاده از بهیادهای ایرانی در جنگ اوکراین، بخشی از جنگ روانی دشمن است و جدای از اینکه بسیاری از این مطالب ممکن است دروغ باشد، نشان از اثربخشی و اهمیت و رتبه بالای جمهوری اسلامی در حوزه بهیاد است.
2. مطابق قرائن موجود تحویل موشک به روسیه نیز انجام شده یا در دست انجام قرار دارد. ستاد کل نیروهای مسلح در نامه اخیر خود تصریح کرده است که از اظهارنظر صریح درباره اینکه ایران به روسیه موشک ارسال نکرده است، خودداری شود.
3. تواتر اخبار درباره دریافت تعداد زیادی جنگنده سوخو-۳۵ از روسیه. شاهدی است بر اینکه تعامل جدی نظامی بین دو کشور در جریان است که اوکراین می تواند بخشی از این تعامل باشد.

ب - پیامدهای واقعیت موجود

سیاسی

1. روابط دوجانبه با اوکراین متعاقب تحویل بهیادها به روسیه به کمترین سطح از ابتدای برقراری روابط دیپلماتیک دو کشور کاهش یافته است. علاوه بر کاهش غیررسمی سطح روابط و کاهش تعداد کارکنان سفارت ایران در اوکراین، برخی اقدامات دیگر از جمله تعلیق یا لغو تعدادی از موافقتنامه های همکاری دوجانبه از سوی اوکراین در دستور

کار قرار گرفته است. در پرتو توسعه همکاری های دفاعی ایران و روسیه احتمال قطع کامل روابط از سوی دولت اوکراین متصور می باشد.

۲. گره خوردن پرونده های بین المللی ایران به مساله پهباد. اروپا، اکنون ایران را یک طرف خصمه می بیند که در حریم امنیتی این قاره ورود پیدا کرده است. حل مساله پهبادها به عنوان پیش شرط تداوم مذاکرات هسته ای از سوی اتحادیه اروپا مطرح شده است. این موضوع در کنار تحریم های وضع شده علیه کشورمان و پیگیری مباحث حقوق بشری از سوی اروپا در ارتباط با تحولات داخل کشورمان، بر پیچیدگی تحولات افزوده است.

حقوقی:

۱. اوکراین، ایران را هم به جنایت جنگی متهم کرده است و هم نسل کشی (سخنرانی رئیس جمهور اوکراین در کنگره).

۲. ۳۷ کشور در حمایت از اوکراین علیه روسیه، به استناد ماده ۶۳ اساسنامه دیوان بین المللی دادگستری به بهانه جنایت جنگی، در ICJ اقامه دعوا کرده اند. ممکن است همین روند برای ایران نیز طی شود.

۳. اروپا و اوکراین در حال تهیه مستندات حقوقی و زیرساخت های لازم به منظور اقامه دعوی علیه جمهوری اسلامی ایران به بهانه کمک به روسیه در جنگ علیه اوکراین هستند.

۴. با توجه به پیگیری های آمریکا و سه کشور اروپایی برای متهم ساختن ایران به نقض قطعنامه ۲۲۳۱ به بهانه ارسال پهباد به روسیه، احتمال به جریان افتادن مکانیزم ماشه را در این چارچوب باید در نظر داشت. اگرچه طی کردن مقدمات و مراحل این امر ممکن است زمان بر باشد، به احتمال یک تهدید جدی باید منظر باشد.

دیپلماسی عمومی:

در عرصه دیپلماسی عمومی، به دلیل حجم بسیار گسترده غرب و رسانه های غربی، ایران به عنوان یکی از طرفین جنگ (در کنار روسیه) معرفی می شود. با توجه به موضوع تجاوزگری روسیه، قرار گرفتن در کنار کشوری که دستکم از سوی غرب به عنوان کشور متجاوز معرفی می شود می تواند به عنوان یک لطمه حیثیتی تلقی شود.

ج - چه باید کرد؟

مبتنی بر واقعیتی که امروز وزارت امور خارجه با آن مواجه است، تداوم همکاری با روسیه مفروض بوده و ظاهراً گزینه توقف یا حتی کاهش همکاری دفاعی با روسیه در جنگ اوکراین قابل بررسی نیست.

اکنون وزارت امور خارجه با یک واقعیت موجود (تصمیم مجموعه نظام به همکاری با روسیه و ممانعت از شکست این کشور در جنگ) و مجموعه ای از پیامدها مواجه است و به عنوان بخشی از مجموعه مدیریتی و اجرایی کشور، مکلف است در حیطه وظایف و اختیارات خود آثار سوء پیامدهای وضع موجود را به کمترین میزان تقلیل دهد. برای این منظور بسته ای از اقدامات پیشنهادی مدنظر است.

الف - حوزه سیاسی

۱. طرح مدیریت روابط با اوکراین
 - ارتقاء ظرفیت سیاسی سفارت (اعزام سرپرست جدید، اعزام کارشناسان سیاسی موقت)
 - فعالیت در مولداوی (پیگیری دریافت مجوزهای داخلی و سپس مذاکره با مولداوی)
 - پیگیری مذاکرات کارشناسی با اوکراین (گفتگوی تلفنی وزیر، پیگیری برگزاری دور دوم مذاکرات، سفر مدیرکل منطقه ای یا جناب آقای بهاروند به کییف و مذاکره با طرف اوکراینی)
۲. با روسیه:
 - هماهنگ سازی مواضع بویژه پس از تغییر پارادایم توسط ستاد کل نیروهای مسلح
 - اطلاع رسانی در خصوص مذاکرات با اوکراین
 - طرح مطالبات جمهوری اسلامی ایران از روسیه در ازای ارسال پهپاد و تسلیحات
۳. با اتحادیه اروپا: اروپا تحویل پهپاد از سوی ایران به روسیه را مسلم می داند و تکذیب چاره ساز نیست.
 - در تعامل با اروپا در خصوص موضوع اوکراین و پهپادها، لازم است ابتدا سطح تعامل (اتحادیه اروپا، تروئیکا یا کشورهای همسایه اوکراین) مشخص شود.
 - شاید لازم باشد پکیجی از موضوعات شامل اوکراین، حقوق بشر و هسته ای به صورت یک بسته جامع مدنظر قرار گیرد.

- پیشنهاد همکاری سه جانبه با همسایگان که تاکنون مورد استقبال لهستان قرار گرفته است.
- ارائه طرح تامین نیازهای اوکراین در بخش انرژی و سایر حوزه ها در قالب همکاری چندجانبه با کشورهای اروپایی.

ب - زمینه حقوقی

- پیگیری جهت شناسایی اقدامات حقوقی اتحادیه اروپا و اوکراین علیه جمهوری اسلامی ایران
- فعال سازی نمایندگی های جمهوری اسلامی ایران در اروپا و سازمان های بین المللی برای کشف اقدامات (احتمالی) انجام گرفته در جهت تعقیب حقوقی جمهوری اسلامی ایران به بهانه ارسال تسلیحات به روسیه در جنگ اوکراین

ج - زمینه دیپلماسی عمومی

- هماهنگ سازی مواضع در دو سطح (نهادهای داخلی و دوجانبه با روسیه) بویژه با توجه به رویکرد جدید ستاد کل
- برگزاری نشست های توجیهی برای سفرا و وابستگان نظامی اروپایی مقیم تهران
- استفاده از ظرفیت دفتر مطالعات برای برگزاری نشست های مطالعاتی به صورت مشترک با موسسات تحقیقاتی و پژوهشی اروپایی بویژه اروپای شرقی
- فعال سازی دیپلماسی عمومی سفارتخانه های جمهوری اسلامی ایران در اروپا
- درج مقالات در برگیرنده مواضع و رویکردهای جمهوری اسلامی ایران نسبت به جنگ در رسانه های جریان اصلی غرب